

GU.FU.O.U.S.E.t.C.P

ՔԱՂԱՔՈՒԹՅՈՒՆ ՍԶԳԱՅԻՆ ԲՈՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԳՈՅԱՐՆԵՐՆԱՌՈՒԹՅՈՒՆ 3 ՅՈՒՆԻՑԻՈՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՐԱԿԱՐԱ

Ա իէննայի մէջ մեծ հանդէս մը
կազմուեցաւ, որ քաջաքական կարե-
ւորութենէ զուրկ չէ: Քառասուն
հազարէն աւելի հրայանաւորք Դեր-
մանիոյ զանազան կողմերէն: Ա իէննա-
գումարեցան աւր բանակեալ մը կազ-
մելով նշաններ առնելու եւ զինուո-
րական կրթութիւններ ընելու զրա-
զեցան: Վ սիկա անտառ կոյս մեծ ցոյց
մէր Վ լուսարիոյ Գ երմանիայէն ար
տարքութեան դէմ, եւ այս առթիւ
խօսուած ճառերն ալբրիդ հանու թ գեր-
մանական ազդին միութեան զգաց.
մամբ լիցուն են: Վէրինէն գայող
անձ մը նոյն խակ Ա իէննայի եւ Վէր
լինի մէջ մշտնշեան մրաւթեան բա-
ժակ առաջարկեց: Քրանչխակոս Է ու Հ
սէփ կաց րն ալ հրայանաւորաց բա-
նակն այցելութեան գնաց եւ համակ
րութեան նշանաւոր ցոյցերով ընդուն-
ւեցաւ: Տ այց այս ամեն ցոյցերը Ծ ը
րուսիոյ գէմ եղած չհամարու ելու
համար, Վ լուսարիոյ պաշտօնէից զ լուսի
Փ Պայսիթ հարլի համարեց Վէրլինի
աւստրիական գեսապանին ծանուցա-
գիր մ'ուղղելով, իր կառագալարութեան
մէջ համաձայնութեան օգուտուարու-
հետ անոնց հաւանականութիւնն ա-
ցոյց կուտայ, եւ առանց գործադրու-
թեան պայմանները նշանակելու կը
յուսայ որ մինչեւ հիմա եղած դըք
ւարութիւնները գիւրաւ կրնան բար-
ձուիլ: Պ Պրիէզէն ալ Վէրլինի մէջ
այս նիւթիս վրայ խօսակցեր է զա-
նազան անձանց եւ նոյն իսկ թագա-
ւորին հետ, որ Փ Պայսիթի առա-
ջարկութիւնը հաճութեամբ ընդու-
նելու արամադ բութիւն յայտներ է
Հ ամաձայնութեան պայմաններն ալ
գծադրուելու վրայ էին, երբ Վ ա-
Մ արմօրա զօրսապետին կողմանէ ի-
տալսկան խորհրդարանին մէջ կարդա-
ցու ած բրուսիուկան ծանուցադիրը
զօր անցյեալ շաբթօւ նշաննեկած էինք
եւ որոյ գործ ագրութիւնն Վ լուսարիոյ
կրոծ անման չափ կերթարք նորէն Ա ի-
էննայի արքոնիքը ցրուայւացած կերե-
ւի: Տ այց Վ լուսարիոս Վէրլինի արքուն
եաց հետ համաձայնութեան միաւում
ներ ցոյց տալով, Վ աղջիոյ հետ հա-
մաձայնութիւնը ոչինչ նուազ սերտ
կերպիւ պիտի պահէ եղեր, մանաւանդ
Վ ըրեւելսան խնդ բոյն մէջ:

ჭხლ, ღ. Պայման կը ծանուցանէ թէ
ՀՀ-րակի դաշնագլուխ թենէն երկու տա
րի ետեւ Ա իշխնայի մէջ գերմանացի
հրացանաւորներ գումարելու խոր.
հուրդն աւստրիական կառավարու.
թիւնը յլացած չէ, բայց չէր կրնար
նաեւ ըստ օրինի անոր արգելք դը
նել. եւ որչափ ալ որ խղճի մոօք
ջանք եղած է որ բնաւ անկարգու.
թիւն մը չպատահի, այլ այսու ամե.
նայնիւ Եւստրիա չէր կրնար պատաս.
խանատուութիւն յանձն աւնուլ հը.
րաւիրեալները շարունակ խոչ թմու.
թեան եւ զգուշաւորութեան սահ.
մաններուն մէջ պահելու մասին. Հե.
տեւաբար եթէ հանդիսին ներդաշ
նակութիւնն աւրող խօսքեր ալ լսուած
ըլլան, որը Պէրլինի մէջ անհաճոյ աը
պաւորութիւն կրնան ունենալ, ա.
սոնք՝ ազատ երկիրներու մէջ եղած
գումարմանց համանան ըլլալով, կա
ռավարութիւնն ոչ կրնար արգելուլ,
եւ ոչ ալ պատասխանատութիւն
ընդունիլ:

Պ. Փայսիթի բրումիական արքուն, եաց անհաճոյ չերեւելու փոյթը մասամբ իւ իք կ'արդարացնէ քանի մը լրագրաց տոււա՞ այն լւորը, որպէս թէ Վւստրիա ա աջարիեր է Ծրուսիս հետ դաշնակցիլ. Վւստրիա իր փառաւոր անցելցին յարմար դիրք մը նորէն ձեռք բերելու համար բնակունարար մեծ ճիղ կը թափէ . ուստի Պ. Փայսիթ ներքին քարեւկարդութիւնները ըրած ժամանակի . որոց արդ ասիկն առաջ անմահանի առանիէ, առաջառու սպատասատնի ննթ արկեալ անձինք ոչ եւս կը դանուին, 'Տ վերջոյ փափաք մ'ալ յայտնուած է որ կրօնական եւ քայլաքային աղատութեան ապահովէն եղող օրէնքներն անխորիս մնան, Վյալ և լրանասայի Վնլլիքան եկեղեցւոյն անփափսին մնալու բաղզանիքը կը յայտնէ, զար Վեդ զիս մ.ջ մեծ մաս մը վերցընելու հակամէտ է, եւ նոր կազմը և եկիք խորհրդարանին որոշման ձըդւած է :

Վհաւափկ պյուղես կը վերջնայ
1865ին ընսպուած խորհրդարանը որ
իր կարծառեւ չըջանին մէջ մնածառեծ

դարձեր տեսաւ, եւ որոց առաջննա
եղաւ ժողովրդեան օքէնագրականի իշ
խանութեան ընդարձակումը : Խայց
ինչու համար լուծեալ խորհրդարանը
վախսանակ անգդիքական ազգին երախ
տադիտութեան, եպերանաց առար
կայ եղաւ, վասն զի ըրած ամենէն
մեծ բարեկարգութիւնը յակատայս
եւ առանց ներքին համազման էր,
խորհրդարանին մեծ ադոյն մասրաւեր
լի Հայո-Քարքի ժողովրդական ցոյցեր
բէն սախառւելով ընտրութեան օրէնքն
ընդլայնեց, եւ պաշտօնեայներն ալ
բարձէ եւ իշխանութենէ չիշնալու
համար իրենց պահպանողական սիլը¹
բունքը զահեցին : Պ. Տիսրայէլի ե.
զած յանդիմանութիւնն առանց ըս
կըզբունքի շարժիլն է, բայց սուգիւ
առայժմ ամենէն մեծ շահովը Պ. Տիս
րայէլի եղաւ քանզի խր պաշտօնէու
թիւնը բաւական ամրացուց եւ եթէ
այսպէս երթայ տակու առ տակու
ոռքը լրան Քալմէրսթընի տեղ գնեւ
լու վրայ է : Վեսր պէս իր խօսուծ ճա.
ռերն ալ տմնեն բան շաղչողան գոյնեւ
ըսլ կը նկարեն : Քաղաքապետական
պալատին եւ նախարարացուց կոչուեքին
մեծ պատ մէկ Անդ ուն առէն կը կա

անը լուսու թէ չ ակ զրտ առկէ ու ուղի
անեղորդ եւ բարդաւաճ պիճակի մէջ
և զած չէր, թէ Եւրափայի խազաղու.
թիւնն ապահովեալ է, եւ թէ Ենդ-
զից եւ Վմերիկայի յարագրերութիւն
ները գոհացոց ցիչ են, Ա երջին գրա
մական եւ առեւտրական առգնապն
ալ վաղանցուկ կը համօրի եւ կը յու-
սոյ որ ճարտարտ թիւնն ու վաճառա-
կա ու թիւնը շուտով կրենց անկումէն
կելնեն.

Գաղղիոյ Օրէնտիլ ժողովն ալ
դոցուեցաւ, եւ այն ալ իրօք երկրորդ
կայսրութեան հաստատուելէն, ՚ի վեր
ինչպատճեան առաջին կայսր աշխա

Պուրա գացած լրազդրաց համբու ծախ-
քը Խմբսպօրութան վրայ է:
Մանաւցմանը տաղը մեկ անգամի համար
Յ զ լ երկու անգամի համար 2 դշ.
Լրազդը լվերաբերեալ համակ կամ որ
եւ իցէ գրութիւն Խմբագից Տեօրե-
նին պիտի աւդուիլ էւ համբու ծախ-
քը ալ դրազդին վրայ է:

Ասոյդ է որ գաղղիական կառավա
ռութեան առջեւ ուրիշ մեծ դօրծ մ
կայ, այն է նոր երեսվախանոց ընտ
ութիւնները, որոց արդ էն գաւա
ռավեաները կը պատրաստուին, բայց
ուսկաւին նոր ընտրութեանց պայմա
ռաժամն որոշուած է:

ՆԵՐՖԻՆ ԼՈՒԿՐԵՅ

Պետութեան խորհրդոյ նախալահ Ասեմ. Միահամթ փաշան Եկեղեց առաջ օս մայրաքաղաք Հայաստանայէն Եկող չոգենաւով.

Սիրիսէ կայսերական նաւատոր
Նո հրամանատար փոխ ծովապետ
ապրահիմ փաշան ասկէ երիու երեք
ամիս առաջ նաև ային դործոց պաշտօ
ւատան խորհրդին նախագահ անուան
ած ըլլալով, հինգ շաբթի առաւելու
նայտաքարս հասաւ իր նոր պաշտօնը
կանու համար,

Պայրաքաղաքոյ հրատարակեալ
Քոմէրչիօ (Օրիէնթալէ) լրադիբը ՀՀ
իրան լրագրական յանձնաժողովներուն
ու թերապևտեան կողմանէ ՚ի պաշ
ոնէ գասփի կոչուեցաւ, անցեալները
իրիտէն հրատարակի ծ նամակին մը
Եւ անոր կրոյ գրած յօդու ծի մը
Աջ նախ Օգոստ Վոլֆանգին կա
ավագութեան գէմ գրած, Երկրորդ
տուտ լուրեր տոււած եւ երրորդ Նիշ
իտափի կայսերական իշխանութիւններ
ը վասահամբաւած ըլլալու ամբաւ
ամսութեամբ, Հանձնաւուղով այց
իմնդշաբթի օրը նիստ մը ընելով գատը
հնաց, եւ առաջնիայ երեքշաբթի օ
ը դարձեալ գումարուելով իր որու
ումը պիտի տայ:

Եկայէն առնուած լուրերը կը
անու ցանեն թէ Խնօսիս ծովասպաշ
ակն անցեալ շաբաժ օրը մէհերք եւ
դաշտը առնելով Աիրիս գայեր է :

Սորեցաքիթի աւոր Եկվինթը կը
անուցանէ թէ Եղիպտասի Բարձր
հոփարքայն իր հօրեցրօմէն դան
աւտներ ըրած է Բարձր Շէյխ-Խուլ
-Խոլամին, որպէս թէ Հայիմ փա
ան Գր Ա-Վասօն եղած է եւ իր
ու ակաց բալորտվին եւ բարեկան դաս
ոփարակնեթիւն կուտայ, Եկվինթ
-է բրլու Բարձր փոխարքային այս
անդամը Հայիմ փաշային ստաց
ած ըլ գրաւելուն պատճառ ու օգոս
տափառ Յուլթանին ու զզած բազ
ադրին փոխադարձ կը համարի Կոյն
քաղիրը կըսէ նաև թէ փոխարքային
ու ասած եռն ծախուց համար Վղեկ
անդրիայէն 400:000 լիրա եկեր է,

Եայց երեկուան է առ թիւրքին
ու լու թերուն տուաջինը բոլորավինս
ու ու կը համեւ եւ երկրորդին համար
ով կըսէ թէ յիշեալ՝ 400:000 լիրայի
ու մազն եգիպտական տուրքին վը-
արման համար եկած է .

անակնկալ ցաւ ալիքներ՝ ի հասակի 57
տմոց։

Այս օրը հանգուցելոյն յուղար-
կաւորութեան հանդէսը արժանիաւոր
կերպիւ խատարուեցաւ Խւակիւարի
Ս. Խաչ եկեղեցին, և մարմինը Խւ-
կիւարի գերեզմանատաւնը փոխադ-
րուելով իրեն հանգստարանը գրուե-
ցաւ : Խարիեամաց մեծ բազմութիւն
մը մայրաքաղաքիս ամեն կողմէքին փու-
թացած էին Խւակիւար՝ Առուրեան
աղուաւախայլ գերգառանին սպակից
ըլլալու և յուղարկաւորութեան վերջին
սպասը մատուցանելու :

Գեր. Խորէն եպիսկոպոսն հանդուցելոյն շերմին վրայ ձառ մը խօսեցաւ, ուր անոր միշտառակին արժանեղած մեծարանաց պարտիքը հատոյց, և գերդաստանին ու բազմաթիւ բարեկամաց խորին և անգարմանելի սպոյն պէտք եղած միմիթարութիւննելը արշաւ:

Եր մեծանուն քեռւոյն՝ **Պէղաւան**
Ամիրային՝ արժանաւոր քեռ որդի, **Սուրեան** Ապահակեա ազան բալոր իրեն ծառ-
նօթներուն վարին ու համարումն ըս-
տացած էր իր սրաբի և մոտաց աղնիւ-
յատիութիւններով։ Սազգ է որ
“Սուրեան իր քեռւոյն չտփ աշխարհի
աեսարանին վրայ նշանաւոր գեր մը չխա-
զոց, քանզի” Կախախնամութիւնը՝ որ
ամեն մարդոց տարբեր տարբեր ասպա-
րէզներ կը բանայ, տարբեր վիճակներ
կուտայ նաև անոնց, որպէս զի իւրա-
քանչիւր ոք իւր յատուկ շըմանին մէջ
իւր մասնաւոր բարեմասնութիւններով։
Փայլի։ Այս ալ մարդկային բազգերը
կառավարող Ամենիմաստ էակին մէկ
գաղտնիքն է, որ ամեն իրաց մէջ զա-
նազանութիւն դնելով միակերպութիւ-

նը կը բարեխառնէ .
‘Սուրեան Ասրապետ աղայի գըլ-
խաւոր բարեմասնութիւնն էր իրեն գիշ-
մող անձանց ցաւերուն հարեկցիլ և
ձեռքէն եկած բարիքն ընել . Վսիկա
շատերուն բերնէն լսեցինք , և մեք մե-
զէն գովեսա մը տուած չենք ըլլար ե .
թէ լսենք որ նախանձն ու չարակամաւ-
թիւնը , այն երկու հրէջները՝ որք շատ
անգամ սրտի վսեմ թռիչները խեզգե-
լով մարդս եսականութեան կենդանի
արձան մը կը գարձունեն մարմարինի
նման ցուրտ անկարեկիր և անդգայ ;
Հեռի էին իրմէ .

Հառնոյեցւոց մէջ մեծ յարդ եւ պատ
արև կը տրուեր այն անձանց յիշատա-
կին, որք հայրենիեաց արժանաւոր քա-
ղաքացիներ կը լիծայէին . այս կատա-
մամբ մեք ալ պարապւոր ենք բարե-
յիշատակ հանգուցելայն՝ որ իր երկու
որդւոց և երկու զատերաց նման ազ-
գին պիտանի անդամներ հասուցած է :
Ասոնցմէ առաջինը՝ Մեծ. Յ. Երու-
եան է ֆենտին՝ արդէն աէրութեան
պաշտօնի մէջ իր ծառայութիւններովն
ու առաջանդովն հայ անուան պարծանք-
ներէն մէկն ըլլալ սկսած է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ
(Տարունակութիւն, տես թիւ 859.)

Տիմոթեոս ոգբ ամառ ուան ատեն
շատ տաք է և նեղպացուցիչ . ուստի կա-
րողութիւն ունեցող մարդկիկ կը փու-
թան կամ Պորժօմ՝ որ վեհափառ
Առվկասու փոխարքային ամսուանոցն է ,
հանքային ջրերու առողջարար ազգե-
ցութիւնը վայելելու , և կամ մերձակայ
դիւզերը որոց շատը հայ կալուածա-
տեարց սեպհականութիւնն է . Այսելի՛
ընթերցող սէր , միաբանութիւն և
ուսման մէջ հսկայաքայլ յառաջդիմու-
թիւն մաղթելով քեզ հետ մեր Տըփ-
խիսու արիւնակից եղբայրներուն , կը
խնդրեմ որ միոքդ դարձնես Աւան
կզզւցն վերաց , որ Գեղամաց Ծին մէջն
է , և լսել իմ մէկ քանի գիտողու-
թիւներս , եթէ արանեղութիւն ընիփ
քեզ . Ութը կամ տասը վերաթ հե.

ուռեն կը նշմարուի Աւանոյ լիճը Երկու
կողմը բարձրագագաթ լեռներով ու ըլ-
լուրներով ապահովուած է արևելքան
կողմը լճեկեցէն երեք վերսթ հեռու
անխօսով կը բարձրանայ Աւան կղզին՝
այն պատմական լիշտանիներով լի ա-
նապատը որ հայ Ճանապարհորդի աշ-
քէն ազդին արդի անմիտթար վիճակը¹
աւեսնելով՝ գառն արտասուր կը քամէ,
իսկ օտարազգի Ճանապարհորդին սրան
մէջ տիտուր կարեկցութիւն մը կը ներ-
շնչէ.

Եթէ յիշողութիւնս լու է, միբե-
լի՛ ընթերցող՝ այս տեղ Աշոտ Բագ-
րատունին՝ սակաւաթիւ ընկերներով
թշնամիներէ երկու կոյմէն պաշտուած՝
յուսալով յԵտուած և հայ ջնապինդ
բազուկներու զօրեղութեանը, զարմա-
նալիք քաջարութեամբ ցիր և ցան ը-
րաւ զիրենք և իւր հայրենեաց քաղա-
քական անդորրութիւնն առ ժամանակ
մի վաստակեցաւ. Անցան առ հեցան մեզ-
նէ պատերազմական նահատակութեանց
դարերը. ո՞վ չգիտէ. որ այս իննեւասա-
ներորդ դարն ուսումնական նորագիւտ
արհեստից և մատոր մրցմանց դարէ. Ո՞վ կրնայ ուրանալ որ այս կղզեակը
իւր բարեխառն օգնվելու գեղեցկատե-
սիլ գիրքովը հեռատես մարդոյ աշխա-
տութեամբ կարող է եկեղեցւոյ ընտափ
հանիւնեա առաջապես իւրաքանչիւր

Հովիեներ պատրաստելու կեդրոն լինել :
Եւյս հետափեսութիւնը կերևի թէ ու-
նեցած է արդի Առ եհափառ Հայրա-
պետը . վառ զի , ինչպէս որ լսած եմ ,
կրնչած է տեղը ոյն վանահայրը , որպէս
զի պէտք եղած բապագաց կանոնադրու-
թեանց նախագիծը հոգայ .

Մինչև Աւան կզվին. ինչպէս վերը միշեցի՝ երեք վերաթի չափ է. երկունաւակ կայ, որոց նաւստահները ճանապարհորդին ձայնը ցամաքէն լսելով, կը փութան զենքը իրենց կղզին տանելու. Իմ գնացած ատենս հակառակ հոգի պատահելով մէկ ժամէն աւելի հարկադրաւեցաց սայլավարին հետպուալ, որպէս զինաւակը մօտեցընեն. Աւան կղզոյն միարաները իսեղբարութեան մէջ են յուսումնական մա-

սին . Խիստ սահաւ են ուսման վերաց
ասպաւոր տեղեկալթիւն ունեցող ան-
ձնիք . օրուան մեջ մասը քուն լինելու
կանցընեն . Այս ելայ կղզին՝ միաբանից
ունակարաններուն առջեց ամենենին մար-
դիկ չերևացան . վերջը խնացաց որ սպա-
ռութիւն ունին կէս օրէն մինչեւ երե-
կոյ քնոյ մէջ ընկղմելու . Այսպիսի ա-

Քառորդ ժամի չափնաւաստինե-
տեն մէկը միաբանի մը խցին գուռալ թա-
կելէն յեաց, վերջապէս սահաձայն և
քրթմնջեն մը լսուեցաւ ներսը. խցին
գուռալ կամացուկ բացուեցաւ և արե-
լայի մը դալիացած գէմին ու սև մօ-
տոքը երեւցաւ. «Եսն անշարժ գրու-
թեան մէջ նուափարին գժգոհ գէմքով
ու ցած ձայնով բան մի փսփսաց, և

բեանայ ծանսոպարհին վասյ կան քանիի
մի ծանւալըարդ հայարնակ գիւղեր ու ու-
րոց առևները շատ ցած են, միաձև և
հողաշեն. Ճանապարհին յաճախ կը
պատահին երկանիւ ծանրաշարժ կառ-
քեր, երկու զոյլ գանգաղաքայլ եցնե-
րով կոմ գոմէ շներսվ լծուած. Հա-
յերը առենենեին չեն աշխատիր օրինակ
առնել իրենց չորս կազմը գտնուալով մա-
լաքաններէն, որ ռւսաց մէկ աղանդն են,
և երկրագործութեան հիւ սնութեան
և անասնագարմանութեան մէջ՝ չնայե-
լով նոր գաղթական ինեկնուն՝ հայե-
րէն շատ աւելի ճարտար և յաջողակ
են. ռւստի բնականապէս նոցա գիւղե-
րը աւելի մաքուր և աւելի հարուստ
են թէ արջառով և թէ կենսական պի-
տոյքը հոգալու կարեւոր առարկանե-
րով. Ալ զարմանայ մարդ թէ ինչո՞ւ այս
կողմի հայ գիւղականները անհաշտ աշ-
քով կը նային օտար աղքայնութեանց
նոյն իսկ լաւ սպիրութիւններուն վե-
րայ, և մազ մին ալ չեն ռւզեր վո-
խել իրենց հինաւուըրց նահագետա-
կան անպատճյան և դժուարընդել սովոր-
ութիւններէն. Կոցա կանայ ըը թէ և
թաթար և պարսիկ կանանց պէս բոլո-
րովին չեն քօզարկեր իրենց դէքերը,
բայց օտարականի հետ ամենեին չեն
յօթարի խօսելու.

Եթէ ճանապարհութիւննեղութիւն
մի պատահի և հարկաւոր գործով հայ
զիւզացւոյն տունը մանէ, եթէ տան տէ-
րը տաւնը չէ, կինը պաղ կերպով և
տուանց ճանապարհորդի հարցմանց պա-
տասխան տալու՝ պահ մը զլիսէն մինչեւ
ոոքը շափելէն յետոյ կունակը կը դար-
ձնէ և կը հեռանայ տան մութ ան-
կիւնները, Քրիստոնէական դուռանու-
թեան մէկ անուրանալի շնորհն ալ այն
է, որ կանանց աղատութիւն շնորհեց
և երիկ մարդոց հաւասարապատիւ լի-
նելու կրաւունքը տոււաւ, Բայց ափ-
սո՞ս, որ քրիստոնէական լուսաւորու-
թիւնը չայսատանի մէջ զուգընթաց
չինելով եւրոպսիկան ուսումնականու-
թեան հետ, Կարողացած չէ կորզել
հայ բնակիչները ասիսկան կոպիտ սո-
վորութիւններէն, և կանանց փոխանակ
կոյր հնագանդութեան չէ տու ածըն-
առանեկան յարգանք և պատութիւն,
որով միայն կարող է մայր մի լինել
լու գաստիարակ գտաւիաց և պատուա-
ւոր անգամ լուսաւորեալ հասարա-
կութեան մէջ:

ցայ և շուտմը կառքին ձիերը փոխելաւա-
լով ճանապարհ եղաց գէպի Խջմիածին.
Ենհամբերութեամբ սրաի կը ցանկայի
աեւնել Խջմիածնայ իրական պանկերը
զոր անկենալիան թղթերու վրայ մինչեւ
ցոյժմ տեսեր էի . Զիւնապատ և սրբա-
զան Մասիս լեռը 50 վերսթ հեռու-
էն տեսած էի և սիրտս լլոււած էր ար-
դէն տիսուր և քաղցր զգացմունքնե-
րով . Փոքր Մասիսը իւր սրածայր գա-
գաթովը մեկուսի կեցած է և հեռու-
էն շատ գեղեցիկ տեսարան կը ներկաւ-
յոցնէ . Խորիս անդին ձգձգուած հա-
յարնակ ծառապատ զիւղերը , և մա-
սաւանդ Ա. Հոփիսիսիւսյ , Գայիան-
եայ և Ըստակաթի վանքերը որ նոյն .
ովէս ծառերով պատած են՝ բաւական
կենդանութիւն կուտան այս տեղերուն
հայց իմ գլխաւոր նպասակս և սրբիս
փառփառքը բնութեան տեսարաններով վե-
զուարձանալ չեր . ո՞ր երկիր ալ լինի
ևք փոքր ՚ի շատէ կը տեսնենք այսպի-
սի տեսարաններ . Ես կուզէի տեսնել
մէ ի՞նչ գրութեան մէջ է Խջմիածնայ
ժառ անգաւորաց գալուցը և ո՞ր աստի-
ճանի իրաւ կամ ուուտ են մեր Ա և հա-
փառ . Կաթողիկոսին անդորքունէու-
թեանը վրայ եղած ամբաստանութիւն-
ները , որ ճանապարհօրդութեանս ա-
ռեն լսած էի մէկ քանի չարաշեցու և
կեց աստաններէ .

Եջմիածնաց ժառանգաւորաց գըպսոյը, մինչև ցացմ, ինչպէս ամեն

ազգայնոց ալիրոքը՝ ի շատեւ յայտնի է ;
խեղճ և ամենասխեղճ վեծակի մէջ կը
դանուելի .

Հայերէնի գասառուութիւնը կը
յանձնուէր այնպիսի մարդոց, որ հնա-
ցած մաշած չաշականուութենէ չէին
հրաժարուեր . և կը զարմանամ թէ
ի՞նչպէս իրենք ալ չէին տեսներ և կամ
չու զէին տեսնել որ ենող աշակերտնեւ
բէն շատերը, կամ նոյն իսկ ամենըը
կանոնակար եղանակաւ չեն կտրող շա-
րադրութիւն ընել . իսկ գրուածք ու չ-
նենալ առնենելին չէին ալ մատծեր . Եւ
այսպիսիները հետզհետէ վարդապետաւ-
կան վեղարով կը զարդարէին իրենց
գատարկ զլուխները, և միշտ հանա-
պազ ուսումնական յեղափոխութեան
հետ անհաշտ կը մարտռէին . Ա եհա-
փառ Հայրապետը կերւի թէ 'ի փոր-
ձոյ տեսած լինելով հին գատառուու-
թեանց անօգուտ ելքը, Խջմիածնայ
Ժառանգաւորաց զպրոցը բոլորովին կեր-
պարանափոխեր է .

Ա միայն դպրոցին աշխակերտաները
ուսուերեն և գաղղիերեն լեզուները նոր
և զիւրմբունելի եղանակաւ կը սով-
լին հանդերձ քանի մը կարեռի առար-
կաներով ։ այլ նաև դպրոցէն գուրս
սարիկաւաղներն ու քանի մը արեգանե-
րը սկսած են ուսուերենի և գաղղիերենի
համար առնուլ նոյն լեզուաց վարժա-
պետներէն ։ Ա ե համար Հայրապետը
այս ուսանոց հիմն գրած է անարահա-
րարոյականութեան հսկողութիւնը ։
ինչպէս որ հարկաւոր ալէ ։ բայց կար-
ծեմք թէ չկրնար չունենալ չորս կողմը
երեսելի և աներեւոյթ անմիտ հակառա-
կորդներ ։ որոց սրտերուն մէջ անդար-
մանելի կերպով տոգորուած են հու-
թեան պախապահելի սովորութիւննե-
րը ու առարկայից միրայ ունեցած հա-
յեցուածքները ։ Եյլ' ։ ինչպէս որ քա-
նի մը աշխար հաւես անձինք կը պատշ-
մեն ։ միաբանները չեն կրնար նայիլ պա-
պիսի յեղափոխութեանց վերայ ։ վասն
զի կրսեն թէ ատելութեան ։ նախան-
ձու և կամացեմ տսել անբարոյակա-
նութեան ։ նա մանաւանդ խորամանկա-
կան կեղծաւորութեան ախտերը շատ
ծաղկած վիճակի մէջ են ։ ուստի և կը
կասկածին թէ կրնայ արդեօք Ա ե հա-
մար Հայրապետը գլուխ ելնել նոցա
հետ և աղուսութեան ողջախոյնու-
թեան և անկեղծ սիրայ սերմանքը սեր-
մանել նոցա սրտերուն մէջ ։

Յաւալին այս է որ տնօտուան անտանելի տաքին պատճառաւ քիչ կը բարու նույն ցանկացողներ վարժապետաց մէջ չեն հաստատուն բնակութիւն ունենալ . և քանի մի աշխարհածանօթ հոգեւորականներ՝ որ ուխտիւք խոսացեր են. **Ա** Եհափառ. Հօր քանի մը տարի մնալ և յօգուտ նվազուցին աշխատի, այս պատճառաւ ձգեր գացեր են. . . . **Ա** Սան թէ. **Ա** Եհափառ. Հայլանդեր շատչը ցանկայ ունենալ մէկ քանի հայկարան վարժապետներ, և իը խոստանայ լաւ ուժիկ հատուցանել, եթէ գըտնույն ցանկացողներ այս կողմերը գա-

Պատմակիս Առաքառ Գէորգ
Ամստավիկոսին հայրապետութեան շըր-
ջանը չկինար մոռցուիլ Առարատ ամ-
սագրոյ Խափադրութեամբը, որ թէպէտ
կը խոստովանիսք որ չունի այն կատա-
ռելութիւնները՝ զորս մէտք է սպառ-
աւելագգայնութեան հեղդրուէն հրատա-
ռակուած գրուածքէ մը, բայց այն ալ
մօսածելու է որ կարելի չէ ներ սկըս-
ւած աշխատութենէ ամեն տեսակ կա-
տարելութիւն պահանջնել, մինչև որ
հետքհետէ տպարանի նորատիպ տա-
ռերը՝ որ արդէն Փարիզ ապապրուած
ին և քաջ ապարանապետ մի չուզըն
արտ ընթացքը.

Մասցիակը յաջմբով թռւով :

